

delium pietate erasum, ne quid forte sinistre inde deduceretur. Non inquam obstat, quoniam in pluribus aliis invenitur, & ab innumeris Ecclesie Patribus recitatur, videlicet à Justino, Iræneo, Hilario, Epiphanio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, & aliis; cumque in Vulgata editione jusu Concilii Tridentini retineatur, nullus dari potest dubitandi locus partem esse Scripturæ sacræ. Nec responderi valet, Lucam hyperbolice fuisse loquutum ad tristitiæ Christi Domini, enatique inde sudoris acerbiteram exaggerandam, juxta morem loquendi, quo amarissime flentes dicuntur emittere sanguineas lachrymas, ut interpretatur Theophilactus, & antea dixerat Photius; vel per illa verba *sicut gutta sanguinis*, solum similitudinem sanguinis designari, ut exponit Euthymius.

19 Intelligi enim debet Evangelista in sensu obvio, proprio, ac litterali, sicut eum intelligunt Patres, Expositores, Theologi, & Catechismus. Quod clare denotat vox græca *thrombon* in Evangelio Lucæ, quæ sanguinem concretum significat, ut advertit doctissimus Calmetus dissert. de sudore sanguinis J. C. Idque sine miraculo fieri potuisse colligitur ex Aristotele lib. 7. hist. animalium cap. 16. & lib. 3. de partibus animalium cap. 5. Quod etiam Lutetia Parisiorum, ætate sua contigisse refert Joannes Maldonatus: hominem scilicet robustum, ac bene valentem, audita in se capitali sententia, sudore sanguineo fuisse perfussum. Ad uberiorem hujus questionis notitiam videri possunt citatus Calmetus, Serry exercit. 53. n. 4. Sandini in historia Familæ Sacr. cap. 13. §. 6. Franciscus Collius de sanguine Christi lib. 3. cap. 4. Lambertini de Servorum Dei Beatif. lib. 4. part. 1. cap. 26. Graveson tom. 2. de Mysti Christi dissert. 20. §. 1. ante objectiones pag. mihi 80. &c. Berti tom. 3. lib. 28. cap. 6. & 10. Lopez, & Muñoz tom. 3. Theolog. Fundamentalis dissert. 2. art. 4. q. 5. num. 101. pag. 119. & plures alii.

Pro-

20 Propōni etiam potest dogmatica conclusio celebris supra tradita, atque probata à num. 9. scilicet: *Christus Dominus mortuus est pro omnibus omnino hominibus, nullo excepto.* Ad cujus probationem innumeri consuli possunt Auctores, quorum aliquos dabimus in Catalogo thesium.

PRÆLECTIO XV.

De descensu Christi ad inferos,

pro expositione cap. 6. primæ partis Catechismi Concilii Tridentini, à §. 1. ad quartum.

1 **H**umanitatem Principis ad obscurissima ergastula descendentis, ut miseros illum eripiat, mirantur omnes, & summis laudibus prosequuntur. Quis ergo non mirabitur, atque laudabit benignitatem Christi Domini, qui & descendit de Coelis in hanc lachrymarum vallem, ut nos redimeret à potestate diaboli; & acerbissimis doloribus in cruce vitam emisit, ut mortem nostram moriendo destrueret; & sanctissima ipsius anima à corpore separata, Verbo tamen semper unita, descendit ad inferos, ut Patres ibi detentos ex tenebris educeret in admirabile lumen suum? Quis, inquam, animo revolvens tantam Dei erga homines benevolentiam, stupore sacro cernuus, gratitudinem non declarabit? Nemo quidem nisi mutis animantibus pejor haberi velit. De descensu igitur Christi ad inferos hoc æterno sole tractabimus in nomine Patris, &c.

2 Ut clarius procedamus, & ne in confuso laboremus, quintum Symboli articulum explanaturi, orationem sic efformabimus: prius totam litteram textus, velut Iliadem in nuce, pro viribus in epitome

Tom. I.

Cc

coarc-

coarctabimus. Deinde ipsam, nostra quocumque discussione, fufius extendemus. Postremo, thefim ex textu sponte fua fluentem trademus, probabimus, vindicabimus. Utinam extrema primis, media utrifque, omnia omnibus rite respondeant! Primum itaque ordiendes, en initium §. 1. præfentis capitis Catechismi: *Maxime quidem &c.* Ecce vero finem §. 4. *Non derelinques animam meam in inferno.* Hic articulus more Sanctorum Patrum dividitur in duas partes. Prima est de descensu Christi ad inferos; altera de resurrectione ipsius. Priorem nunc exponemus cum Catechismo, qui §. 1. ait, multum referre notitiam gloriosæ Christi Domini sepulturæ, sed multo magis necessariam esse cognitionem victoriæ ab ipso ex inferorum regionibus reportatæ, dum post mortem illuc descendit, ac inde tertia die surrexit. Quod ultimum postea explicatur. Modo credendum proponitur Christi animam post mortem ad inferos descendisse, ibique exstitisse quamdiu ejus corpus jacuit in sepulcro, quin Persona Filii fuerit ab ulla partium separata. §. 2. tradit inferorum vocabulum non debere accipi pro sepulcro, sed pro abditis receptaculis, in quibus animæ detinentur. §. 3. refert quot sint ipsa receptacula, in quibus esse infernum reprobatorum, purgatorium, & sinum Abrahamæ, seu limbum Patrum, ubi eorum animæ detinebantur antequam Christus illas extraheret. §. 4. asserit, non solum virtute, sed vera quoque præfentia, Christi animam ad inferos descendisse, quod evincit Psalmo 15. Hæc est synopsis litteræ textus, & primæ orationis pars.

3 Ad secundam igitur transeamus, explanaturam prælibatam, in qua prius verissime dicitur, multum interesse nostra, descensum Christi ad inferos, ejusque resurrectionem credere, quia sic verum Deum ejusque resurrectionem credere, quia sic verum Deum fuisse fatemur. Non enim descendit Christus ad inferos tamquam reus, sed tamquam *inter mortuos liber,*

&c

& tamquam illorum carcerum Dominus, ut reos illuc extraheret. Quare D. Augustinus, vel quisquis alius, sermone in Sabbato Sancto (a), triumphalem Christi descensum eleganter describit his verbis: „ Confestim „ Christo descendenti, siluit stridor lugentium, dirupta „ ceciderunt vincula damnatorum, attonitæ mentes ob- „ stupescunt tortorum infernalium, omnisque simul „ impia officina contremuit. Quisnam est, inquit, iste „ terribilis, & splendore coruscus? Numquam talem „ excepit noster tartarus: numquam in nostram ca- „ vernam talem evomuit mundus. Invasor est iste, non „ debitor; effractor, non peccator. Judicem videmus, „ non supplicem; pugnare venit, non subcumbere; eri- „ pere, non manere. Perit potestas cunctis semper for- „ midata populis. Nullus sub sede nostra captivus pal- „ pitat, sed insultat. Omnis gementium mugitus ob- „ mutuit.“ Hæc ille. Nec minus luculenter ex resurrectione Domini ejus divinitas comprobatur.

4 Sed quoniam modo tantum futurus est sermo de descensu Christi ad inferos; ideo Catechismi litteræ inhærentes, dicimus hujus articuli fidem in eo consistere, ut credamus Christum Dominum descendisse ad inferos, non quidem secundum corpus, cum istud jacuerit in sepulcro toto eo tempore quod ab ejus morte, ad resurrectionem usque defluxit; sed solum secundum animam, ut ait Concilium Lateranense quartum, sub Innocentio III. & fideles omnes ab Apostolorum tempore profitentur. Quare non audiendi sunt hæretici Witembergenses, & reliqui Lutheri discipuli dicitantes nedum Christi animam, sed ejus etiam corpus ad inferos descendisse quibus cum sentit Joannes Franciscus Buddeus effluens Christum prius surrexisse, & postea inferorum loca occupasse, quem

C c 2

Li-

(a) Vid. Sermo in Sabbato Sancto, qui est 52. de diversis in appendice tom. 10. pag. mihi 681. Et Marchantius in horto Pastorum pag. 97.

Liberatus Passonius refutavit dissertatione recussa tomo 13. Thesauri Theologici. Quamquam autem sola Christi anima ad inferna descendit, totus tamen Christus illuc dicitur descendisse, ac in sepulcro etiam jacuisse, ratione Personæ Verbi, cui utraque pars semper unita remansit, ut asserit D. Thomas 3. p. q. 52. art. 3. In morte etenim Christi sola anima separata fuit à corpore, neutrum tamen à divinitate recessit, ut supra docuit Catechismus cap. 5. §. 6. & 8. ac in præsentî; quod recte probant Angelicus Præceptor 3. p. q. 50. art. 2. & 3. & Doctor Seraphicus in 3. dist. 21. art. 1. q. 2. Ideoque vere affirmari potest, in triduo mortis totum Christum fuisse in sepulcro, & etiam in inferno.

§. 5. Per inferos autem, ait Catechismus in textu §. 2. non intelligi debet sepulcrum, ut quidam non minus impie, quam imperite putarunt, Bucerus scilicet, Calvinus, Beza, & alii, dicti communiter sepulcrales, ex sepulcrali, & fatida reformatorum scrobe, exortii vermes, qualis est recens scriptor Joannes le Clerc sub larva Joannis Pheroponi, hoc est laboriosi. Sed in vanum laboravit perfidus homo, sicut olim ejus magister Calvinus, qui circumventus omni vento doctrinæ, & ad incitas redactus, mille blasphemias commentus est circa præsentem articulum. In primis enim Catechismus tradidit descensum Christi ad inferos significare depositionem corporis in sepulcrum; postea vero videns sua interpretatione dari in Symbolo manifestam batrologiam, cum sepultura Christi jam tradita esset articulo præcedenti; ideo rem aliter exposuit super cap. 30. Jobi dicens: *Descendit Christus ad inferos, hoc est angores, & cruciatus omnibus peccatoribus debitos sustinuit.* Quod clarius, & tenebrosius repetit in sua dissonanti harmonia evangelica ad cap. 27. Matthæi. lib. 2. Institut. cap. 16. §. 10. & in alio Catechismo edito anno 1562. duobus ante obitum annis, & quatuor antequam Ca-

te-

techismus Tridentini jussu Sancti Pii V. prodiret in lucem. Quibus in locis, aliisque brevitate causa omissis, inverecunde pro more docuit, per descensum Christi ad inferos intelligendum esse, Redemptorem nostrum tormentis damnatorum in inferno fuisse affectum. (a) Similia scripsit Lutherus in commentario super Psalm. 16. quamvis postea hoc errore dimisso, in alios lapsus fuerit. *Dona enim Spiritus Sancti*, ait Daniel Cramerus, *in Luthero incrementa de die in diem sumere* (b). Idem etiam de Calvino possunt dicere Calvinistæ. Sed procul absint putida, & execranda Lutheri, atque Calvini commenta, & pessimi discipulorum conatus, qui ut videantur magis misericordes, ad Christum ab inferni supplicii liberandum, nolunt illuc descendisse, sed solum fuisse sepultum. Verum turpiter errant utrique contra evidentissima sacrae paginæ testimonia. Dicit enim Petrus Apostolorum Princeps Actorum 2. vers. 24. Christum Dominum suscitatum, solutis doloribus inferni. Et Paulus ad Ephesios 4. vers. 9. descendisse ad inferiores partes terræ. Quod olim jam prædixerat Ecclesiasticus cap. 24. vers. 45. sic sapientiæ nomine loquens: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino*; atqui in sepulcro Christi non erant dolores, nec qui eis afficerentur dormientes, nec ejus sepulcrum fuit in inferioribus terræ partibus, cum constet Lucæ 23. Josephum ab Arimathæa posuisse Corpus Christi in monumento novo, & quidem lapideo, in quo nondum quisquam positus fuerat, ut contra Salmasium luculenter ostendit Cl. Daniel Huetius in demonstratione Evangelica proposit. 9. cap. 142. num. 4. igitur per descensum Christi ad inferos falso interpretantur hæretici

(a) Vid. Perrimezzi part. 3. dist. 180. pag. 217. & part. 4. diss. 240. pag. 377. Gotti tom. 3. trac. 14. quest. 2. dub. 1. §. 1. pag. 199. & Estius in 3. dist. 22. §. 2. (b) Vid. Patuzzi in lib. de Sede Inferni part. 3. cap. 2. pag. 253. Edit. Bassani anno 1782.

Christi Domini sepulturam. Accedit Psalmista testimonium Psalm. 15. vers. 10. *Non derelinques animam meam in inferno.* Nec prodest dicere cum Bucero, Pheropono, aliisque hujus farinae, hebraicam vocem *secol*, quæ in præfato Psalmo habetur, quamque latinus interpres vertit infernum, solum significare sepulcrum: Si enim ita est, ut erronei isti effluunt, hebraici vocabuli potestatem ignoravit Divus Petrus, Judæosque mire delusit, dum loco supra citato ex actibus Apostolorum, Davidis oraculum recitavit, ut Christi excitationem ab inferis ad quos descenderat palam evinceret. Licet ergo vox hebraica *secol*, qua Regius Vates à Petro laudatus est usus, pro sepulcro quandoque sumatur, significat etiam loca, seu receptacula, quò animæ à corpore separatæ descendunt; in quorum uno extabant veteres Patres ante Christi adventum. Quod evidenter patet ex libro Genesis cap. 37. vers. 35. ubi Jacob moerore confectus existimata morte Josephi, dixisse legitur: *Descendam ad filium meum lugens in infernum;* hebraice *secol*. Qui sane, de sepulcro minime loquebatur, cum filium crederet insepultum, utpote à fera pessima devoratum, juxta falsam fratrum narrationem, quam veram pater existimabat.

8 Ut vim ineluctabilem hujus argumenti enervent hæretici hebraizantes, recurrunt ad versionem Rabbi Salomonis Jarchi, sic legentis relatum Genesis textum: *Descendam in secol, propter filium meum.* Quasi diceret Patriarcha: *Moriar præ angustia, in sepulcrum me perducet lethalis dolor, quo afficior ob fatalem interitum filii mei.* Quibus verbis mortis causam, non consortium exprimit venerabilis senex. (a) Sed nihil proficiunt hoc inani commento, cui opponitur Onkelos, proselytus, auctor Thargi, seu paraphrasis Chaldaica in Pentateuchum,

(a) Vide Berti tom. 2. lib. 22. cap. 7. art. 4. pag. 282.

chum, quadraginta ferme annis ante Christi adventum, vertens: *apud filium meum;* ideoque optima est versio Divi Hieronymi, & falluntur Grotius, & Vossius. Quod etiam confirmat Joannes Drusius inter secretarios doctior, & moderatior. Non igitur semper sumitur pro sepulcro vox ista *secol*, nec sic accepit Propheta Regius Psalmo 15. Cujus veritatis argumentum nobis suppeditat Lucas; ea Psalmi verba græcè à LXX. Interpretibus reddita ita exhibens: *Quoniam non derelinques animam meam in Hadu,* sive ut apud eosdem Interpretes legitur, *in Haden.* Quid autem sibi græcum hoc vocabulum velit, patet ex Odyssea Homeri, ubi denotat infernas sedes in quibus Heroum debebant animæ, & ex Hesiodi Theogonia vers. 456. ubi Pluto inferorum apud Gentiles Deus *Haden* vocatur. Quod etiam innuit idem Regius Vates Psalm. 67. & 105. ubi descensum Christi ad inferos, & triumphum ex illis regionibus reportatum non obscuro vaticinio prophetavit, Davidi concinit Oseas cap. 7. dicens: *Visitabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos,* &c. & Zacharias cap. 19. dum ait: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinetos tuos de lacu in quo non est aqua.* Apostolus tandem à Catechismo citatus, ad Philippenses scribens cap. 2. vers. 10. ait: *In nomine Jesu omne genu flecti, caelestium, terrestrium, & infernorum.* Ubi sane infernorum vocabulo non significatur sepulcrum, sed loca longe inferiora, quibus ut ait idem Apostolus ad Colossenses 2. vers. 15. *Christus expolians Principatus, & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.*

9 Merito igitur habetur in Symbolo articulus quintus de Christo dicens: *descendit ad inferos;* tanquam quid distinctum à sepultura præcedenti articulo tradita. Quod quidem non primus introduxit Divus Thomas Aquinas, ut perperam dubitavit Erasmus. Nam ante Doctorem Angelicum, ipsum jam exposuerat ejus magis-

ter Albertus Magnus super caput secundum Matthæi, & quod plus est, ipsius etiam apertissime meminere plurimis retro sæculis Ecclesie Patres, ut Irenæus lib. 5. adversus hæreses cap. 26. Tertullianus, de anima cap. 32. Athanasius de salutari adventu Christi. Hilarius Pictavensis in Psalm. 53. & 134. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. Augustinus in Psalm. 83. lib. 1. 20. de Civit. Dei cap. 15. aliisque in locis. Hieronymus in cap. 2. Jonæ. Leo Magnus sermone 8. de Passione Domini, aliique innumeri; quorum verba facile videri possunt nedum in fontibus assignatis, sed etiam in rivulis doctissimorum Theologorum; Interpretum, Criticorum, qui post Bellarminum, Gravianam, Petavium, & Perrimezzium, eruditione summa catholicas veritates in tuto ponunt.

10. Obijciunt autem heterodoxi, articulum illum olim non fuisse in Symbolo Ecclesie Romanæ, ut testatur Ruffinus in exposit. Symboli. Similiter desse Nicæno, Antiocheno, Sardicensi, Constantinopolitano, Symbolo Pelagii, Charisii, Macharii Antiocheni, & aliis. At saltem Nicænum non omississet, si agnovisset hoc dogma; quippe eo nihil magis valisset ad refellendum Arium negantem in Christo fuisse animam. His impetunt hanc veritatem Gerardus Vossius lib. 11. harmoniæ Evangelicæ cap. 13. & Joannes Clericus jam memoratus, in historia Ecclesiastica ad annum 101. Respondetur tamen, Ruffinum non loqui de Symbolo Apostolorum, sed de Nicæno, & aliis supra laudatis, in quibus Patres solum voluerunt potiores articulos ponere, vel eos tunc temporis ab hæreticis impugnatos. Ideoque (ut advertit doctissimus Natalis Alexander dissert. 12. sæculi citatus à Pontifice maximo Benedicto XIV. lib. 1. de fest. Domini cap. 8. num. 7.) quamvis in Symbolo Apostolorum habeatur: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, descendit ad inferos;* in Aquilejensi passio, atque mors non exprimitur; so-

lumque dicitur: *Crucifixus sub Pontio Pilato, & sepultus descendit ad inferos.*

11. Similiter in Romano, cæterisque orientalibus supra relatis non invenitur descensus ad inferos; at vero passio, & mors Christi, de quibus non loquitur Symbolum Aquilejense, includuntur in crucifixione, ac sepultura, in qua etiam comprehenditur descensus ad inferos, qui aliis Symbolis deest. Ut enim Christi corpus ad locum suum descendit, ad terram scilicet, qui locus est corporum, sic & ejus anima ad animarum locum descendit. Licet igitur præsens articulus in iis Symbolis expresse non habeatur, implicite contineatur, & in aliis invenitur, ut in Symbolo Cyrilli Hierosolymitani Catechesi 4. Epiphaniî lib. 3. adversus Hæreses in compendio fidei Catholicæ. Imo etiam in Symbolo Arianorum proposito in Concilio Ariminensi anno 359. Nam inter Arianos erat secta Lucianistarum, de quibus Epiphanius in Ancorato, Christi animam impugnantium: altera quæ opponebatur Apollinario, Acacianorum, qui animam Christo non denegabant, & subscribebant Symbolo Ariminensi. Igitur Nicænum Symbolum Christi divinitatem definiens adversus totam Arianorum familiam, apposuit *Omonion*, seu consubstantialem, nec necesse fuit etiam addere quod Ariana secta admittebat, maxime quia si Christi divinitas est eadem ac Patris, gerere non potuit vices animæ, quam tristitia, & dolore affectam scriptura testatur.

12. Quod itaque aliquibus Symbolis desit præsens articulus, tantum favet hæreticis, quantum si diceretur nos non venerari sanctum Josephum Sponsum Beatæ Virginis, quia ejus nomen in canone Missæ non reperitur. Tam acute ratiocinantur nostri Reformatores, qui cum omnia venerandæ antiquitatis monumenta pervertant, & fœdificiant, pravæque novitates inducant; hoc vitium nobis urbanissime tribuunt! Sed de his plusquam satis. Manet ergo inconcussum Catholicum

dogma de Christi ad inferna descensu, quem prænu-
ciavit Psalmographus, alique Propheta, prædicavit in
Actibus Apostolorum Petrus, docuit in epistolis Paulus,
& confirmavit traditio Patrum exploratissima. Unde
tanta est omnium Ecclesiarum in hunc Christi ad in-
feros descensum conspiratio, tantus omnium Sancto-
rum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum ab ipsis
primis Christiani nominis temporibus consensus, ut ci-
tra hæresim nemo secus sentire possit. *Quis nisi infide-
lis negaverit fuisse apud inferos Christum?* inquit Au-
gustinus epist. 146. alias 95. ad Evodium. Cujus veri-
tatis varias affert congruentias Div. Thomas 3. p. q. 52.
art. 1. apud ipsum, ipsiusque interpretes fuisse videndas.

13 Pro coronide explicationis hujus 2. §. Cate-
chismi dicimus hæreticos volentes per infernum intelli-
gendum esse sepulcrum, nedum contra fidem, sed etiam
contra communem sensum errare; ideoque apposite ait
Catechismus eos non minus impie, quam imperite
illud putare. Animabus enim non competit in sepul-
crum descendere, quod est cadaverum proprium, sed
alium petere locum meritis respondentem, ut ipsi fa-
tentur philosophi fidei lumine destituti (a), qui à no-
bis plurimas veritates hauserunt, non nos ab ipsis fa-
bulas mutuamus, ut venditemus. Quemadmodum recte
docent sapientissimus Canus lib. 10. de locis cap. 6. Hæ-
tius in demonstratione Evangelica; ipsemet Vossius in
erudito opere de Theologia Gentilium, sive de origine
Idololatriæ; Josephus Antonius Ferrari t. 1. philosophia
in dissert. præcæm. q. 2. Roselli tom. 1. philosoph. lib. 1.
q. 1. artic. 3. n. 58. pag. 87. alique. Si ergo Christi ani-
ma non descendit ad inferos, ut Calvinista contem-
dunt; necessum est dicere, vel ascendisse in Cælum,
vel alicubi delituisse; vel per aera volitasse, ut de suis
recenter defunctis stultissime credunt Sinenses apud

exa-

(a) Vid. Theoph. Raynaud. tom. 5. dist. 8. art. 5.

exactissimum Dominicum Navarrete in historia Sinica
tract. 2. c. 8.; quoniam non fuit una cum corpore in se-
pulcro: (ut de anima B. Virginis in triduo mortis fabula-
tus est quidam orator apud Theoph. Raynaud. tom. 7.
diptych. Marian. p. 1. punct. 8. n. 18. pag. 125.) aut enim
ibi fuisset unita carni, aut separata. Si primum: Chri-
stus tunc viveret; si secundum: quid ponere Chri-
sti animam toto illo tempore custodem sui corporis
intra sepulcrum quod jam custodiebant foris satellites?

14 Fatendum est igitur cum Catechismo per infe-
ros ad quos anima Christi descendit intelligi non se-
pulcrum, sed abdita receptacula in quibus detinentur
animæ, quæ coelestem beatitudinem non sunt consequu-
tæ. Tria autem sunt hæc receptacula, ut docet hic
Catechismus §. 3. Infernus scilicet damnatorum, Pur-
gatorium, & Sinus Abraham, seu Limbus Patrum; nec
ulla fit mentio de Limbo puerorum decedentium sine
baptismo, quoniam in inferno damnatorum includi-
tur, tum quia in eodem loco existit, saltem ad latus,
aut in parte superiori, ut opinari fas est; tum
etiam quia omnibus erit poena æterna, quamvis ani-
mæ prædictorum infantium non tam acriter puniantur
quam dæmones, ac scelerati: isti enim ut ait Cate-
chismus, & omnes fatentur Catholici, duplici poena
plectuntur, damni nimirum, ac sensus; illæ vero vel
dumtaxat poena damni, ut plures Theologi docent, vel
si etiam sensus poena torquentur, hæc est levisissima res-
pectu aliorum, ut cum Divo Augustino tenent non pau-
ci apud Cardinalem Norisium in vindiciis Augusti-
nianis cap. 3. §. 5. quos sequuntur doctissimus Serry &
alii; nosque etiam libentissime sequeremur, nisi obsta-
rent Doctor Seraphicus, & Angelicus, à quibus rece-
dere non audemus. Sed de hoc fortassis alibi (a) fusius,
nunc ad præcipuum redeamus.

Da 2

Da-

(a) Vid. infra prælect. 26. num. 16. in fine.

15 Dari prædicta inferorum receptacula docet Scriptura quam possit apertissime. Infernum tamen damnatorum negavit primus impiorum hominum fratricida Cainus, si fides danda est paraphrasti Chaldaico. Eundem errorem tenuerunt postea alii, qui, teste Cicero- ne lib. 1. de natura Deorum, dixerunt infernum me- rum esse figmentum ad terrendos homines flagitiosos; quod etiam nunc temporis inverecunde asserunt athei- stæ, materialistæ, & qui exultant in rebus pessimis. Purgatorium negarunt hæretici plures, ut Acrius cir- ca annum 340. & posterioribus sæculis Albigenses, Waldenses, Pseudo-Apostoli, Hussitæ, & alii recen- tiores, præsertim procax Calvinus, qui lib. 3. instit. tit. cap. 5. §. 6. scribere non erubuit: *Clamandum ergo non modo vocis, sed gutturis, ac laterum conten- tione, purgatorium exitiale Satanae esse commentum.* Sed clamet pessimus nebulo, clamet voce majori, cla- met donec rauca sint fauces ejus, vel etiam usque ad crepitum; Ecclesia enim minoris faciet ejus voces, quam Luna latratus canum. Sinum Abrahamæ negarunt quo- que hæretici sepulcrales superius refutati, maxime Bu- verus ad cap. 27. Matthæi dicens: „ Quæ ergo Theolo- „ gi superioris sæculi de Limbo Patrum disputarunt, vana „ sunt: mittenda sunt hæc inventa hominum.“ Verum quidquid dixerint, aut dicant increduli, contrarium fide tenendum est. Quod uberime probant nostrates (a).

16 Si cuncta quæ in textu tanguntur essent late discussi, tempus, & oratio deficeret; solum ergo aliqua delibabimus. In primis itaque dicimus infero- rum loca, quæ tamquam fide certa præmittimus, esse in visceribus terræ. Contra nuperum rabulam Jeremiam Swindenium Anglum, qui portentum omnibus sæ- culi (a) idcirco dicitur hoc ob hoc, sumptum non cu-

(a) Vid. Jacobus Bayus in Institutionibus Doctrinæ Christianæ ad Catechi- smi Romani methodum lib. 1. cap. 213. pag. 100. Bellarminus, Gotti, & alii plures.

culis inauditum effinxit, infernum scilicet damnato- rum esse in Sole. Ad hunc tamen refutandum errorem satis est scire loqui. Quis enim dicit in altum descen- dere, sursum cadere, supra ruere? Sed ad infernum itur per descensum, per lapsum, per fatale præcipi- tium, & casum horrendum: unde Poeta absque fictione cecinit: *Facilis est descensus averni; ut omniam Scri- pturam, Patres, Theologos, ac etiam Philosophos: igitur ponere infernum in Sole idem est, ac lucem dicere tenebras: quod solum intelligent incolæ Solis, ibi ef- fecti (a), vel damnati ipsi, qui hoc Swindenio revela- runt. Nos quidem diversissime loquimur, nec in me- dio luminis globo tenebricosum intelligere possumus Swindenium. Infernus quippe idem nobis sonat ac ge- henna, tenebræ, orcus, erebus, abyssus, & alia nomina, quorum significata sunt loca deorsum, Solem vero vi- demus sursum; per infernum intelligimus carcerem ob- scurissimum, Sol autem dicitur luminare majus: quæ- nam ergo conventio lucis ad tenebras? quam verum illud Quinctiliani lib. 3. instit. cap. 1. *Quidam ut ali- quid sui viderentur afferre, etiam recta mutantur.**

17 Dices autem, Scripturam loqui sapius metaphoricæ, & secundum vulgi opinionem, quæ plerumque est falsa; ideoque licet videatur innuere infernum esse in centro terræ, posse nos philosophari esse in Sole; ob varias rationes, præsertim quia sic erit locus capacior ad continenda corpora damnatorum, & etiam facilius recor- dabimur suppliciorum, quibus Deus impios plectit, cum Solem quotidie habeamus præ oculis. Sed futile est argumentum. Quamvis enim Scriptura pluries intelli- genda sit metaphoricæ, hoc solum obtinet quando se- queretur absurdum ex sensu literali proprio, quod in præsentī non accidit, sed è contrario. Nec debet quis

(a) Vid. Gotti t. 1. tract. 8. q. 4. dub. 2. §. 1. n. 3. pag. 337. & Feijoo tom. 8. disc. 7. §. 9.

que pro libito, & levissimo genio scripturam interpretari, ut solent hæretici, à quo pravo fonte tot manant errores; sed juxta normam Sanctorum Patrum, ut præcipit Tridentinum, & eleganter probat doctissimus Canus lib. 7. de locis, cap. 3. conclus. 5. Congruentia igitur à Swindenio tradita, gerræ sunt, eaque vanissimæ. Nam quod attinet ad capacitatem loci inferorum, dicimus jam sufficere pro corporibus reproborum, quidquid mussitet stultus Tartari Architectus, quo non indiget Deus ad construendos carceres illos infernos; multo minus indiget nostro mendacio, quo scilicet fingamus infernum in Sole, ut crebrius recordemur hujus novissimi; quoniam alia sunt certissima, & facillima media.

18 Et quidem infernus damnatorum dicitur Proverbiorum 15. vers. 24. infernus *novissimus*, id est, imus, & ultimus; & Psalmo 85. vers. 13. infernus *inferior*: si igitur hic est in Sole, alii erunt superius. Purgatorium ergo ponere possumus supra firmamentum, & Sinum Abrahæ extra Cælum Emphyreum in spatiis imaginariis, ut de ipso reproborum, inferno quidam Judæi apud Bartholocium commenti sunt (a). Certe de Swindenio idem potiori titulo dicimus, quod de antipodum assertoribus dicebat pridem Lactantius Firmianus lib. 3. institut. cap. 24. his verbis: „ Quid dicam de „ iis nescio, qui cum semel aberraverint, constanter in „ stultitia perseverant, & vanis vana defendunt, nisi „ quod eos interdum puto joci causa philosophari, aut „ prudentes, & scios mendacia defendenda suscipere; „ quasi ut ingenia sua in malis rebus exercean, vel os „ tentent.“ Hæc inquam verba optime applicari possunt illi quem confutamus. Respondebit autem aliquis: Lactantius perperam insultabat asserentibus dari antipodes, cum nunc certo constat eos re vera existere:

si-

(a) Vid. Bartoloc. tom. 2. Biblioth. Rabbiniæ. pag. 128.

similliter igitur potest infernus esse in Sole, quamvis nobis videatur absurdum.

19 Sed falsa est consequutio; nam magnum intervenit discrimen inter asserentes habitabilem novum orbem, & Swindenium dicitantem infernum esse in Sole. Primum enim sacræ paginæ non repugnat; secundum pluribus Scripturæ locis opponitur. Primum subiacebat quæstionibus naturalibus, quas Deus reliquit disputationi hominum, & nihil contra fidei dogmata continebat; secundum, quinto articulo Symboli adversatur, nempe *descendit ad inferos*. Primum ante Christophorum Columbum, & Americum Vesputium qui labente sæculo 15. novum hæmispherium invenerunt, divisos habebat doctissimos viros, ut constat ex Plinio lib. 2. Hist. natur. cap. 65. ex Augustino lib. 6. de Civit. Dei cap. 9. ex Lactantio supra citato. ex Div. Thoma 1. part. quæst. 102. art. 1. ad 4. & ex pluribus aliis. Secundum nulli viro sobrio venit in mentem, licet quidam olim etiam dubitaverint ubi situs esset infernus, quod dubium cito evanuit, cum suo tempore dixerit Div. Hieronymus super cap. 4. epist. ad Ephes. vers. 13. *Infernum sub terra esse nemo jam ambiget*. Quia, ut inquit Doc. Seraphicus in 4. dist. 44. part. 2. art. 1. quæst. 2. *Huic veritati concordat Scriptura, concordat demonstratio, concordat ratio*. Quo cum sentit Doc. Angelicus ibidem quæst. 3. art. 2. qua. 3. quidquid dicat Swindenius. (a). Primum denique probatum est experientia plurimorum, qui vastissimas illas regiones permearunt, & ad nos reversi dubium substulerunt; secundum vero nullum habet columbum, nec corvum, qui à Solè huc advolarit, nosque certiores fecerit infernum ibi existere.

20 Nec si Angelus de Cælo istud evangelizaret, ei fidem tribueremus contra Ecclesiæ sensum. Si igitur, non

cre-

(a) Vid. Patuzzi de sede inferni part. 1. cap. 5. pag. mihi 34.

crederemus Angelo, quomodo credemus Angelo? Uno inquam ex illis qui relicta fidei veritate, ad fabulas convertuntur. Bone Deus! quot monstra non gignit effrenata Novatorum innovandi libido? Si eis placet efformant homines ante Adamum, ut Isaacus Peyrerius (a); convertunt mulieres in jumenta negando eas esse rationis compotes, ut Horatius Plata (b); tribuunt lapidibus intelligentiam, ut Robinetus (c), transferunt infernum è visceribus terræ ad quartum planetam, ut Swindenius Anglus; adstrunt. . . Sed quid immoror? Amiserunt misseri polum, & concussa phasello, tumido æquore, densissimis tenebris, nec Coelum vident, nec undas, & abyssus abyssum invocant; adeo ut nisi essent testes, & tabulæ, tanta dementia incredibilis videretur. Si quis uberiorem cupit Swindenii confutationem, adeat doctissimum Patuzzium, qui libro inscripto: *Sedes inferni* rem hinc sapienter pertractat, & in fine præsentem Symboli articulum erudite discutit.

21 Insistes adhuc pro Swindenio, motus ex illo Lactantii solum obiter adducto superius: Zacharias Papa, urgente S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, damnavit Virgilium Episcopum Salisburgensem, quia docebat dari antipodes, & tamen dantur certissime; quare David Koelerus Germanus, ad irrisionem, & contemptum Romanæ Ecclesiæ hæc notat ad annum 748.: *Hæretificatio Virgillii Episcopi Salisburgensis ob assertos antipodes*. Quibus verbis Zachariam Papam sugillat: ergo pariter, quamvis Pontifex damnaret asserentes infernum esse in Sole, nihil obstaret damnatio. Sicut neque obstat Romæ damnatum fuisse Systema Copernicanum Solem ponens immotum, & circa ipsum tellurem volvi, ut nunc temporis à nobilioribus Philosophis,

(a) Vid. Perrimezzi part. 2. dissert. 158. pag. 375. & alii. (b) Vid. Berti tom. 3. lib. 28. cap. 9. pag. 127. Bordonus & alii. (c) Vid. Roselli tom. 4. quest. 27. art. 1. pag. 452. in nota num. 1.

Mathematicis, & Astronomis non adoptetur. Accedit Sanctos Patres invicem in rem hanc non convenire, & consequenter traditionem non nectere. Nam Augustinus perplexus est; Nazianzenus infernum ponit in aere caliginoso, Chrysostomus extra hunc mundum totum arbitratur existere (a). Cur igitur collocari nequibit in Sole?

22 Respondetur ad primum, Virgilium (qualiscumque ille fuerit, nam circa hoc plures falluntur Auctores, ut sapienter ostendit Pagius tom. 3. ad annum 746. num. 7.) damnatum non fuisse à Zacharia propter meram assertionem antipodum, sed quia debebat dari novum mundum cum alio genere hominum, alio sole, luna, &c. ut advertit Michael à S. Josepho in Bibliographia Critica tom. 2. verbo *David Koelerus* pag. 119. ubi hujus mendatia pandit. Similiter respondent Feijoonus tom. 1. epist. 26. Lucius Ferraris in Bibliotheca, verbo *Mundus* num. 110. Ejusque, ni fallor, cognatus Josephus Antonius Ferraris tom. 1. Philosoph. dissert. proœm. q. 5. Ad cujus uberiorem notitiam videri possunt P. Le Cointe in Annalibus Franciæ, ad annum 748. num. 53. & dissertatio quædam in Trevoltinis litterariis monumentis anni 1708. Januarii art. 11. & Februarii art. 33. Neque ullatenus Swindenio prodest damnatum fuisse systema Copernicanum, & tamen à multis admitti, tum quia cordatiores solum illud admittunt tanquam hypotesim (b), tum quia non litem solvit qui litem lite resolvit, tum denique quia quæ in favorem adducuntur systematis Copernicani, non æque militant pro Swindeniano commento. Quæ demum à Sanctis Patribus in contrarium proferuntur minime nobis faciessunt; solum enim ambigebant aliqui de loco determinato inferni, non quin

Tom. I. Ee

(a) Vid. Gotti tom. 3. tract. 15. q. 7. (b) Vid. Roselli tom. 3. Philosoph. q. 8. art. 3. pag. 185. & seq. Tosca, Ferraris, Feijoonus, & alii.

esset infra terram. Nazianzenus enim illum ponens in aere caliginoso ex diametro opponitur Swindenio, qui nedum lucem, sed solem ipsum docet ambire damnatos ad melius videnda supplicia. Chrysostomus unice intendit infernum esse extra superficiem terræ, sicut carceres Regum atque metalla esse solent in subterraneis, quibus exemplis utitur S. Doctor. Augustinus denique etsi lib. 12. de Genesi ad litteram anceps videatur, & in ea sententiam vergat, quæ substantiam spiritualem facit, non corpoream, id postea retractavit lib. 11. Retract. cap. 24.

23. Quia tamen non tam nostra interest scire ubi collocarit Deus infernum, quam ipsum vitare, ut recte inquit Chrysostomus (a); ideo curemus per bona opera certam facere vocationem, & Catechismi litteram attendamus, quæ habet in præcipuo inferorum receptaculo animas impiorum, ac dæmonum perpetuo igne torqueri. Procul ergo error Origenis dicentis damnationem dæmonum, & præsitorum aliquando finiendam. Quem errorem optime refutavit D. Thomas in Supplementis q. 99. art. 2. auctoritate Matthæi cap. 25. ubi damnatis dicitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum* (b). Qui quidem ignis verus est, & corporeus, ut docent D. Bonaventura in 4. dist. 44. part. 2. art. 2. q. 1. aliique communiter (c). Hoc igne statim post mortem puniri reprobos certum est apud omnes, utpote definitum in Florentino; de dæmonibus vero cum nihil dicat Concilium, & aliunde plures antiqui Patres existiment, usque ad finale iudicium solum paratum esse ignem diabolo, & Angelis ejus; nondum autem eo torqueri: propterea docti quidam Theologi, atque Interpretes, ut Petavius, Calmetus, & alii tenent non in inferni cruciatibus, sed in limbo purgatorio.

(a) Vid. Chrysost. tom. 4. homilia 31. in epist. ad Rom. parte morali, pag. 126. col. 2. prope finem. (b) Vid. Patuzzi de futuro impiorum statu lib. 3. cap. 1. & seq. à pag. 215; ubi omnia incredulorum sophismata exsullantur. (c) Vid. Patuzzi ibid. lib. 2. cap. 7. & sequent. à pag. 151. usque ad 206.

nent hanc opinionem non esse hæreticam, licet contraria sententia, quam assertit hic Catechismus, in Scholis obtineat.

24. Supra reproborum infernum est Purgatorium, sive secundum receptaculum jam indicatum, ubi justorum animæ nondum omnino purgata, ad tempus accerbissime cruciantur. Cujus veritatem invictissime probat Ecclesia pluribus Scripturæ testimoniis, perpetua traditione, & communi usu fidelium, qui pro hujusmodi animabus Deum jugiter deprecantur. Quibus omnibus non obstantibus, insanissimus Calvinus allatrare non desinit, sed parum refert. Tertium, ac superius inferorum receptaculum est Sinus Abrahæ, seu Limbus Patrum, ut initio diximus, quo in loco degunt Sanctorum animæ antequam Christus illuc descenderet; ibique nulla erat poena sensus, sed sola privatio beatificæ visionis, etsi hoc ultimum neget Joannes Cadonicus Canonicus Cremonensis, à doctissimis Fassonio, & Mamachio refutatus (a). Ad hunc præcipue locum descendit beatissima Christi anima. *Præcipue* inquam, quia non sola virtute, atque potentia, ut contendit Durandus, sed vera presentia, ut docet in littera Catechismus §. 14. Quod mox demonstrabimus tertia orationis parte, jam enim sufficiunt hæc præcuncta. Ad tertiam igitur orationis partem devenientes hanc ponimus conclusionem: *Christi anima descendit ad Limbum Patrum presentia sua, non autem sola virtute.* Videantur Theologi cum Magistro in 3. dist. 22. & cum D. Thoma 3a. part. q. 52. art. 1. atque prælectio sequens, à num. 8.

(a) Vide Gazzaniga tom. 1. diss. 3. appendic. 1. pag. 386. & Thomas Maria Mamachus, Ord. Præd. nunc Magister Sacri Palatii Apostolici, in opere inscripto: *De animabus Justorum in Sinu Abrahæ, ante Christi mortem, expectibus beatæ visionis Dei, libri duo.* Duobus tomis editis Romæ anno 1766.

PRÆLECTIO XVI.

De descensu Christi ad inferos,

pro expositione cap. 6. primæ partis Catechismi Concilii Tridentini à §. 4. ad 6.

1 Postquam Salvator noster Jesus Christus in cruce pendens emisit Spiritum, sanctissima ejus anima Verbo unita descendit ad inferos visurus animas Patrum, quibus ut bono animo essent præsentia sua palam ostendit Dominum jam misisse redemptionem populo suo, & satisfactione placatum pro scelere protoplasti æternum Patrem, aperuisse credentibus regna Cælorum. En quintum Symboli Apostolorum articulum hodierno solè dilucidandum, ad expositionem capituli sexti 1. partis Catechismi Concilii Tridentini à §. 4. ad 6. Quod ut facilius, atque felicius exsequamur, divinum imploremus auxilium.

2 Tres præfatos Catechismi paragraphos hesternæ die mihi sortibus designatos, nunc tripartita oratione discutiam. Prius enim litteram textus velut in nucleo claudam. Deinde ipsam fusius explicabo. Postremo conclusionem proponam, probabo, defendam. Utinam feliciter. Ordians igitur primam partem, sic inquam incipere litteram Catechismi §. 4. *Non vero, &c.* Sicque finire §. 6. *Ad beatitudinem traduceret?* Primo ex his paragraphis docet rectissime Catechismus, sanctissimam Christi animam non virtute dumtaxat, sed propria præsentia ad inferos descendisse. Quod ex Psalmo 137. v. 10. probat. Secundo tradit nihil dedecens, & indecorum, sed potius majorem gloriam, & honorem Christi animæ advenisse ex descensu ad inferos; cum

cum ibi non fuerit tanquam reus, sed tanquam inter mortuos liber; non ad luendum poenas, quibus jam finem in morte dederat, sed ad eas tollendas ab animabus justis ibi detentis. Tertio tandem asserit Christum ad inferos voluisse descendere, ut prædictas fidelium animas sua morte redemptas illinc extraheret, cœlesti gloria recrearet, ipsisque potentiam suam faceret manifestam, cum sic in ejus nomine omne genu curvetur, cœlestium, terrestrium, & inferorum; quo etiam Dei benignitas commendatur. Hæc summa litteræ textus, & prima pars lectionis.

3 Ad secundam igitur accedamus, explanaturi litteram Catechismi. Pro cujus clariori intelligentia prius advertere placet cum Divo Thoma (a), Bonaventura, & aliis, post hanc vitam designari animabus receptacula meritis respondentia. Quibusdam enim est locus, qui paradisi cœlestis nuncupatur; aliis infernus dictus communiter damnatorum, aliis denique Sinus Abrahamæ, vel Limbus Patrum. Paradisum incolunt justorum animæ, quæ post Christi ascensionem exeunt ab omni reatu culpæ immunes. In damnatorum inferno clauduntur impiorum animæ, quæ in statu peccati lethalis ex hac vita infeliciter demigrarunt. Ad purgatorium tendunt, quæ licet in Dei gratia sint, non tamen sunt plene purgatæ. Ad Limbum denique Patrum, seu Sinum Abrahamæ ibant Sanctorum animæ ante Christi adventum. Omnia prædicta loca, excepto paradiso cœlesti; vocantur inferna; quorum existentia tanquam fide certa à nullo Catholico denegatur.

4 Olim tamen variæ fuerunt opiniones circa situm inferni. Aliqui enim existimarunt esse extra mundum; alii in terræ superficie, fingentes regionem quandam ad modum magnæ insulæ molestissimam, horridissimam,

(a) D. Thom. in Supplement. q. 69, art. 1. D. Bonav. in 4. dist. 45. art. 1. Alii ibid.